

รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

Model of Network Development for Academic Cooperation: The Education Extension School, under
The Office of Chaiyapume Primary Educational Service Area 3

พงษ์ศักดิ์ ตีอุดม*

รองศาสตราจารย์ ดร.ประจิดร มหาหิง**

ดร.สมลักษณ์ พรหมมีเนตร***

ดร.วิเชียร รุ้ยอินยอง****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 (2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 และ (3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 การวิจัยมี 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ จัดทำร่างรูปแบบ ยืนยันรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม และจัดทำประชาพิจารณ์ ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ตามขอขบช่วยภารกิจงานวิชาการในโรงเรียน ชับใหญ่วิทยาคม โรงเรียนบ้านท่ากูป โรงเรียนบ้านซับใหม่ และโรงเรียนบ้านบุญนวน และระยะที่ 4 การประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โดยประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์

ผลการวิจัย พบว่า

1. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 มีสภาพการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ผลการพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) แนวทางในการส่งเสริมภารกิจของเครือข่าย (2) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย (3) การพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย (4) การเสริมสร้างพลังอำนาจของเครือข่ายและ (5) การสะท้อนผลของเครือข่าย ส่วนกระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ร่วมกันวิเคราะห์ร่วมกันวางแผน (2) ร่วมกันกำหนดกรอบแนวคิด ทิศทางเป้าหมาย (3) ร่วมกันสร้างร่วมกันพัฒนาเครือข่าย (4) ร่วมกันกำกับ/ ติดตามควบคุมการปฏิบัติงาน และ (5) ร่วมกันจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ ด้านการนิเทศการศึกษา พบว่า ครูมีการจัดการเรียนรู้ดีขึ้นหลังจากได้รับการนิเทศและเห็นความสำคัญ/จำเป็นของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการอยู่ใน

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนาเครือข่าย, ความร่วมมือทางวิชาการ, โรงเรียนขยายเครือข่าย

*ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

***อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

**** รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระดับ มากที่สุด 4) ผลการประเมินรูปแบบพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ด้านความเหมาะสม
ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) to study current situation and significance of implementation in network for academic cooperation of the Education Extension School, under jurisdiction of The Office of Chaiyapume Primary Educational Service Area 3, (2) to develop the Model for developing the network for academic cooperation of the Education Extension School, under jurisdiction of The Office of Chaiyapume Primary Educational Service Area 3, and (3) to evaluate the Model for developing the network for academic cooperation of the Education Extension School, under jurisdiction of The Office of Chaiyapume Primary Educational Service Area 3. There were 4 Phases of research including: Phase 1; the analysis of basic information, document, approach, and related research literature, Phase 2; the development of Model, establishment of tentative Model, the confirmation of Model by Focus Group Discussion, and the establishment of Public Hearing, Phase 3; the trying out of Model for developing the network for academic cooperation based on framework of academic responsibility in Subyai Wittayakom School, Bantakob School, Bansabmai School, and Banbuchuan School, and Phase 4; the evaluation in usage of Model for developing the network for academic cooperation by evaluating the Propriety, Feasibility, and Utility.

The research findings found that:

1. the Education Extension School, under jurisdiction of The Office of Chaiyapume Primary Educational Service Area 3, the situation of work practice in implementation of network for academic cooperation, in overall, was in “Moderate” level, and the opinion on significance in implementation of network for academic cooperation, in overall, was in “The Highest” level,

2. the guidelines for enhancing the network responsibility, (2) the determination of common goal of network, (3) the development of network member, (4) the empowerment of network, and (5) the reflection of network. For the process, it consisted of 5 steps including: (1) the cooperation in analyzing and planning, (2) the cooperation in determining the conceptual framework, direction, and goal, (3) the cooperation in constructing and developing the network, (4) the cooperation in monitoring/following up in aligned with work practice, and (5) the collaboration in sharing management, and (3) the findings of experimentation in trying out the Model in Educational Supervision, found that the teachers performed better knowledge management after obtaining the supervision as well as saw the significance/necessity of Model for developing the network for academic cooperation regarding to the Propriety, Feasibility, and Utility of the Model, in overall, was in “The Highest” level.

Keywords: Model of Network, Academic Cooperation, The Education Extension School

ภูมิหลัง

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่จึงต้องจัดการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น” สอดคล้องกับอุดมการณ์สำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศไทยก็คือการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและมุ่งสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่สร้างคุณภาพชีวิตมีการบูรณาการอย่างต่อเนื่องและสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง และมุ่งเน้นการปลูกฝังความเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานตลอดจนพัฒนาความรู้ ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพโดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) ภายใต้การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์โดยการพัฒนาประเทศไทยให้มีความพร้อมในการแข่งขันในเวทีโลกได้นั้นจะต้องเพิ่มคุณภาพของคนไทยให้มีศักยภาพในการผลิต ซึ่งการลงทุนทางการศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนได้และไม่มีหน่วยงานใด ที่จะสามารถแบกรับภารกิจทั้งหมดและตอบสนองความต้องการด้านการเรียนรู้อันหลากหลายนี้ได้ จึงจำเป็นต้องแสวงหาผู้ร่วมดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอันเป็นบทบัญญัติในการบริหารจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนดังปรากฏในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6) ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับคนไทยยุคใหม่และให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) นั้น ต้องการเห็นคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้อย่างเป็นระบบใน 3 ประเด็นหลักได้ คือ 1) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย 2) การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพและ 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของสังคมโดยเพิ่มบทบาทผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการศึกษามาร่วมบริหารจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ซึ่งถือได้ว่าทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในลักษณะของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของคนไทย จากผลการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Program for International Student Assessment หรือ PISA) เป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยองค์การความร่วมมือ และพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) ซึ่งเป็นองค์กรที่มองว่า การพัฒนาการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญของการนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จึงได้มีการจัดทำโครงการ PISA เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลการศึกษา ผลการประเมินของ PISA ในปี 2009 ซึ่งวัดทักษะการอ่าน ความรู้ทางคณิตศาสตร์และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนไทยมีทักษะการอ่านคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 421 อยู่ลำดับที่ 59 ความรู้ทางคณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 419 อยู่ลำดับที่ 48-52 ความรู้ทางวิทยาศาสตร์คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 425 อยู่ลำดับที่ 47-49 จากจำนวนทั้งหมด 65 ประเทศ ที่เข้ารับการประเมิน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555) จากผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงห่างไกลจากเป้าหมายของความเข้มแข็งทางการศึกษา และยังไม่สามารถเตรียมเยาวชนให้มีศักยภาพในการแข่งขันในอนาคตได้ นักเรียนไทยมีผลการประเมินต่ำทุกวิชา ในมาตรฐานระดับนานาชาติ ดังนั้นเพื่อให้ทันกับการปรับตัวต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคมและ

การเมืองการปกครองที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงให้ความสำคัญด้านการศึกษามาเป็นลำดับแรก นั่นก็คือการปฏิรูปการศึกษาเพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นและการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มุ่งเน้นในด้านคุณธรรม นำความรู้อย่างแท้จริง และมุ่งพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่ง มีคุณธรรม และมีคุณภาพ แต่จากข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ซึ่งประเมินโดยองค์การภายนอก มีหลักฐานยืนยันได้ว่า คุณภาพด้านการศึกษาของประเทศทั้งด้านผู้เรียน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการบริหารสถานศึกษามีหลายส่วนที่ต้องปรับปรุงและเร่งพัฒนา อย่างเร่งด่วน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่กล่าวมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาครู และพัฒนาเยาวชนให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติอารยประเทศได้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือซึ่งถือว่าเป็นเทคนิค/กระบวนการบริหารสถานศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่สถานศึกษาทุกแห่งมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบ การบริหารจัดการให้มีสมรรถนะสูงขึ้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ เนื่องจากกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้สถานศึกษามีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาสถานศึกษายุคใหม่ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องสร้างระบบการดำเนินงานทางการศึกษาร่วมกันกับภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) สอดคล้องกับระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่าด้วยกลุ่มโรงเรียน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้กลุ่มโรงเรียนต้องจัดให้โรงเรียนร่วมมือสนับสนุนกันในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป รวมถึงการระดมสรรพกำลัง ทั้งด้านความคิด ทรัพยากร และกำลังงาน เต็มศักยภาพเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนภายในกลุ่มโรงเรียนและสอดคล้องกับระเบียบกรมสามัญศึกษาว่าด้วยสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด พ.ศ. 2542 เรื่องกลุ่มโรงเรียน กำหนดให้กลุ่มโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่พัฒนาวิชาการไปสู่ความเป็นเลิศและความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน โดยให้มีศูนย์พัฒนาวิชาการของกลุ่มโรงเรียนเป็นศูนย์ประสาน การใช้ทรัพยากรของกลุ่มโรงเรียน เพื่อการระดมสรรพกำลัง ทั้งบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ มาใช้ร่วมกัน และยังมีกรรวมกลุ่มในลักษณะสหวิทยาเขต โดยกำหนดการใช้ทรัพยากรร่วมกันของโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้นแล้วสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในปัจจุบัน สมควรที่จะจัดกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงาน/องค์กรที่สมัครใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม คล่องตัว สมบูรณ์ เรียบร้อย มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา (อุทัย ดุลยเกษม, 2540)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศัยภูมิ เขต 3 มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน 47 โรงเรียน บริหารโดยยึดหลักความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อมุ่งขยายโอกาสทางการศึกษา แก่ผู้ด้อยโอกาสและด้อยฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญโดยนำข้อมูลปัญหา อุปสรรค การดำเนินงาน มาทำการศึกษารวบรวมพิจารณาการแก้ไขปัญหา หลายประการ เช่น การขาดแคลนอัตรากำลังครู ขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษารวมถึง ขาดแคลนอาคารเรียนและห้องเรียน ภายใต้อำนาจบังคับดังกล่าวนับเป็นปัญหาในการจัดการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียม จากกรรายงานผลคุณภาพการศึกษาของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศัยภูมิ เขต 3 ในรอบปีการศึกษา 2556 การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาปรากฏว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาร้อยละ 68.08 ได้ผลการประเมินกลุ่ม ตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้ที่ 6 ตัวบ่งชี้ย่อย 6.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู มีผลการประเมินอยู่ในระดับ

พอใช้ และยังให้ข้อเสนอแนะโรงเรียนต่างๆ เหล่านี้ไว้ว่า ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และใช้กระบวนการนิเทศ รูปแบบต่างๆ มาพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและควรให้มีการรวมกลุ่มกันของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพทางวิชาการให้มีคุณภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3, 2556) เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาและเกิดประสิทธิภาพในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จึงมีนโยบายในการบริหารจัดการสถานศึกษาคือ นโยบาย “โรงเรียนคุณภาพ” ซึ่งจะดำเนินการทุกสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาหรือโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีตัวบ่งชี้คือ “เครือข่ายโรงเรียน” ซึ่งใช้กระบวนการบริหารแบบร่วมมือ (Co-operative management) และกระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการเพื่อเป้า หมายถึง คือ คุณภาพการศึกษา เพื่อสนองเจตนารมณ์ตามนโยบายดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโดยมุ่งหวังให้โรงเรียนต่างๆ เกิดการพัฒนาสู่การเป็น “โรงเรียนคุณภาพ” ที่ยั่งยืน และเป็นแนวทางเพื่อใช้ในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหาร ตลอดจนการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้วางแผนและยกระดับคุณภาพให้สูงยิ่งขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3, 2553) แต่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ก็ยังไม่มีรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมีแต่เพียงความร่วมมือทั่วไปเท่านั้น ดังนั้นเพื่อแสวงหารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าวิชาการเครือข่าย จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 และสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ประกอบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาต่อไป

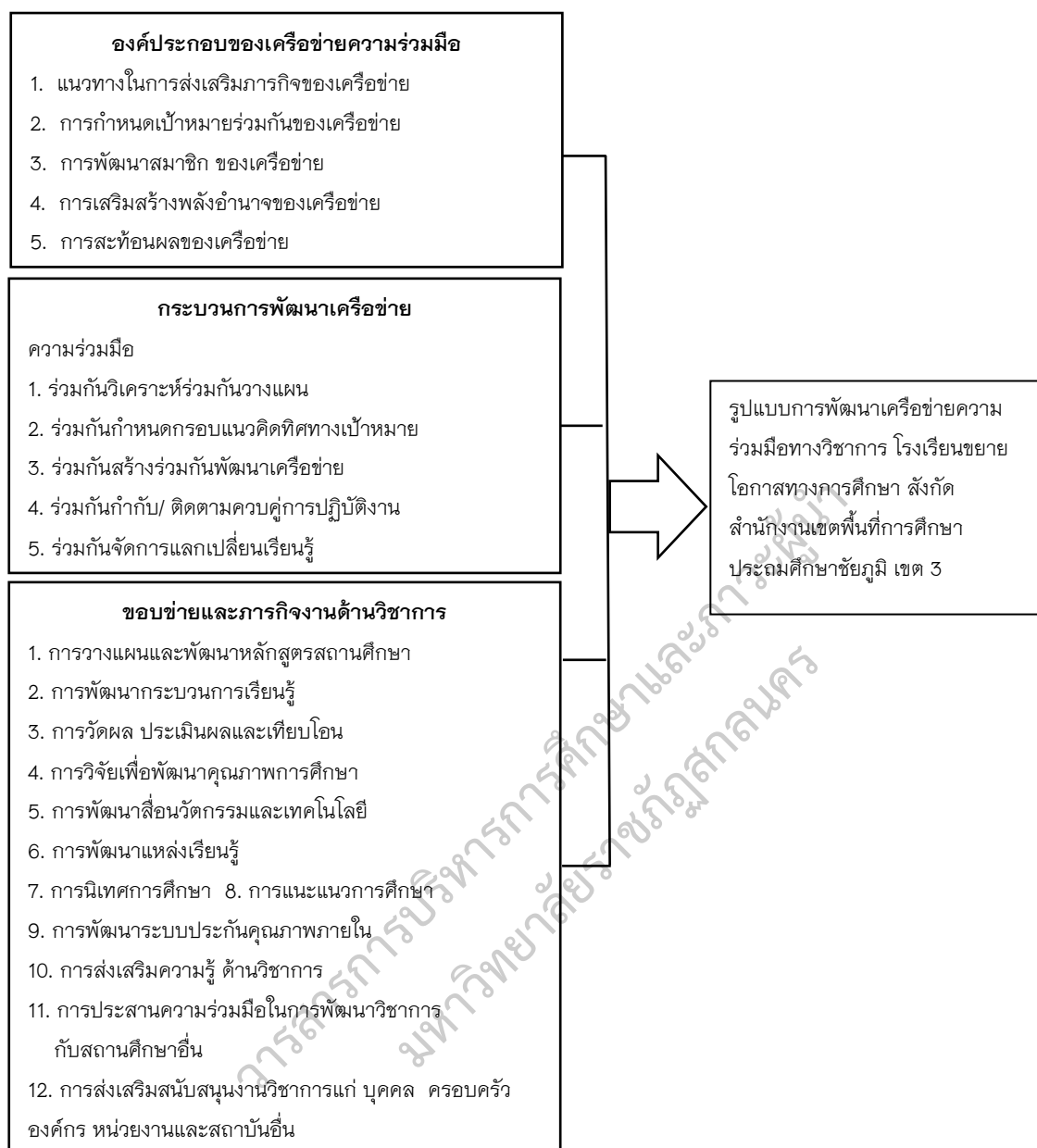
คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 อยู่ในระดับใด
2. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
3. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 นี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน มีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น จำนวน 132 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ มีกลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 12 คน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ มีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 4 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้นระยะที่ 3 มีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน

ระยะที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบ มีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกการใช้เครื่องมือเป็นประเภทตามลักษณะของการดำเนินงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานแนวคิดทฤษฎี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึก

การวิจัยระยะที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

การวิจัยระยะที่ 3 การศึกษาสภาพปัจจุบันเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าน้ำหนัก 5 ระดับ

การวิจัยระยะที่ 4 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

การวิจัยระยะที่ 5 การทดลองใช้รูปแบบในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ คือแบบประเมินความพึงพอใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น ใช้เวลาดำเนินการตามระยะการวิจัย เป็นแบบบันทึก แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมินตามที่ได้ระบุข้างต้น และวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. ค่าเฉลี่ย
3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.41$, S.D.=0.70) และเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.56$, S.D.=0.30)

2. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวทางในการส่งเสริมภารกิจของเครือข่าย 2) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย 3) การพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย 4) การเสริมสร้างพลังอำนาจของเครือข่ายและ 5) การสะท้อนผลของเครือข่ายกระบวนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ จำนวน 5 กระบวนการ ได้แก่ 1) ร่วมกันวิเคราะห์ร่วมกันวางแผน 2) ร่วมกันกำหนดกรอบแนวคิด

ทิศทางเป้าหมาย 3) ร่วมกันสร้างร่วมกันพัฒนาเครือข่าย 4) ร่วมกันกำกับ/ ติดตามควบคุมการปฏิบัติงาน และ 5) ร่วมกันจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ พบว่าครูมีการจัดการเรียนรู้ดีขึ้น หลังจากได้รับการนิเทศและเห็นความสำคัญ/จำเป็นของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการอยู่ในระดับ มากที่สุด ผลสำเร็จของการใช้รูปแบบประเด็นรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเป็นที่ ยอมรับเชื่อถือได้อยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมาคือการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการสามารถนำไปปรับใช้ ให้เหมาะสมกับเครือข่ายได้ ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจการใช้รูปแบบ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการมีศูนย์เครือข่ายสำหรับติดต่อ ประสานงาน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ให้กับสมาชิก รองลงมาคือ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการมีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน การนิเทศ ติดตามตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 พบว่า สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ยังไม่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่ชัดเจนหากมีการดำเนินงานควรมีรูปแบบการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) พบว่าสภาพการร่วมมือกันในระดับสถานศึกษาของโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษาในสภาพปัจจุบันส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนยังอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้อง กับงานวิจัยของสมาน อ่อนสระ (2550) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนชุมชนวัดวังเคียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ส่วนมากยังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ คือการขาดทรัพยากรทางการศึกษา บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และขาดการมีส่วนร่วมและ ร่วมกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและในด้านความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ ทางวิชาการ

2. ผลพัฒนารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 พบว่า มี 5 องค์ประกอบ 16 องค์ประกอบย่อย คือ 1) แนวทางในการส่งเสริมภารกิจของเครือข่าย 2) การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย 3) การพัฒนาสมาชิก ของเครือข่าย 4) การเสริมสร้างพลังอำนาจของเครือข่าย และ 5) การสะท้อนผลของเครือข่าย และกระบวนการ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ จำนวน 5 ขั้นตอน 19 ขั้นตอนย่อย คือ 1) ร่วมกันวิเคราะห์ร่วมกันวางแผน (2) ร่วมกันกำหนดกรอบแนวคิดทิศทางการพัฒนา 3) ร่วมกันสร้างร่วมกันพัฒนาเครือข่าย 4) ร่วมกันกำกับ/ ติดตาม ควบคุมการปฏิบัติงาน และ 5) ร่วมกันจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษาให้จัดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นและพบว่าโครงการนิเทศการศึกษาตามรูปแบบการพัฒนา เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการในภาพรวมประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการ พัฒนาดังกล่าวเป็นรูปแบบที่มาจากสภาพการปฏิบัติงานจริงของผู้ที่เกี่ยวข้องและเกิดจากการร่วมมือกันของสมาชิก

ทุกคนในเครือข่าย และสมาชิกทุกคนในเครือข่ายมีเป้าหมายเดียวกันที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นจากปีการศึกษาที่ผ่านมาจึง สอดคล้องกับฟิลิปปินส์ เทพไกรวัลย์ (2554) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่าย 6 ขั้นตอนส่วน องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือ มี 5 องค์ประกอบ สร้างคู่มือการดำเนินงาน และดำเนินการตามกระบวนการ ปฏิบัติงานของเครือข่าย ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทเพื่อทราบจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานด้าน วิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ผลการประเมินโครงการพบว่า ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง การบริหาร งานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป และส่งผลกระทบต่อนักเรียนตามขอบข่ายที่ คาดหวังสูงกว่าปีที่ผ่านมาสอดคล้องกับ สมศักดิ์ เอี่ยมดี (2556) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่มีประสิทธิผลของระบบ บริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นเครือข่ายที่ ผลสัมฤทธิ์ระหว่างบุคคลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 5 กระบวนการพัฒนา มีการสร้าง คู่มือการดำเนินงาน และทดลองใช้รูปแบบ ประเมินผลการใช้รูปแบบ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายคุณภาพ สามารถยกระดับ คุณภาพการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 พบว่า การประเมินความสำเร็จ ความพึงพอใจ และความต่อเนื่องของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการพัฒนา เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเป็นที่ยอมรับเชื่อถือได้มีความสำเร็จในระดับมากที่สุด สำหรับความพึงพอใจการ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการมีศูนย์เครือข่ายสำหรับติดต่อประสานงาน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ให้กับสมาชิกมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และประเด็นรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ สามารถประเมินผลได้ทั้งก่อนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติ และหลังปฏิบัติ ตามองค์ประกอบและกระบวนการพัฒนามีความ ต่อเนื่องในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลการทดลองใช้รูปแบบทำให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นเพราะรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เป็นรูปแบบที่เป็นขั้นตอน/กระบวนการตามวงจร การบริหาร งานคุณภาพ จึงส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาได้ สอดคล้องกับ ฟิลิปปินส์ เทพไกรวัลย์ (2554) ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาเครือข่าย ความร่วมมือในสถานศึกษารวมทั้งหน่วยงานทางการศึกษาและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 หน่วยงานทางการศึกษาควรมีการขยายเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการ ปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพด้านการจัดการศึกษาโอกาสทางการศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบหลักอย่างละเอียด เพื่อให้เป็นที่ยอมรับว่าองค์ประกอบนั้นๆ จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงหรือ ปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร :
 แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิสิฐ เทพไกรวัลย์. (2554). *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียน
 ประถมศึกษาขนาดเล็ก*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). *ผลการประเมิน PISA 2009*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 สมุทรปราการ : บริษัท แอดวานซ์พรินติ้ง เซอร์วิส จำกัด.
- สมาน อ่อนสระ. (2550). *ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนในชุมชนวัดวังเคียง
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สมศักดิ์ เอี่ยมดี. (2556). *การพัฒนากระบวนการเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ กษ.ม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สหยาบไล้และการพิมพ์.
 _____. (2549). *การศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา
 และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ รุ่นที่ 1*. กรุงเทพมหานคร
 _____. (2553). *คู่มือการบริหารและการจัดการศึกษาตามแนวทางนโยบายโรงเรียนคุณภาพ*. ชัยภูมิ :
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3.
 _____. (2556). *ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา.ชัยภูมิ* :สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2535). *คู่มือการดำเนินการโดยการนิเทศภายใน
 โรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2553). *การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของครูและผู้บริหาร
 สถานศึกษาในโครงการเพิ่มศักยภาพการจัดการเรียนรู้ แก่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาตามโครงการ
 เพิ่มประสิทธิภาพสถานศึกษาที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานปีงบประมาณ 2553*. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
 พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2540). *พัฒนากรอบความคิดและเครื่องชี้วัดเพื่อการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการศึกษากับชุมชน*.
 กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.